

REGISTRERING AV ELVEMUSLING, *MARGARITIFERA*, *MARGARITIFERA*

I

AKERSHUS FYLKE

1996

NOTAT FRA JØRN ENERUD

FOR FYLKESMANNEN

I OSLO OG AKERSHUS

MARS 1997

Forord.

På et møte med seksjonsleder Erik Arnkværn ved miljøvernavdelingen hos Fylkesmannen i Oslo og Akershus og faglig leder Kjell Sandaas ved Miljø- og næringsmiddeletaten i Oslo kommune våren 1996, ble jeg forespurt om å foreta en registrering av elvemusling, *Margaritifera margaritifera* i Akershus. Jeg ble i første rekke forespurt på grunn av tidligere erfaring med registrering av elvemusling i Oslovassdragene Sørkedalselva, Skarselva og Movannsbekken. Dette arbeidet startet opp i 1994 og blir trolig avsluttet i 1997. Flere rapporter foreligger allerede fra dette arbeidet. Se vedlagte litteraturliste. På grunn av begrensede midler ble det kun satt av tre dager til feltarbeide sommeren 1996. Undersøkelleslokaltetene ble valgt ut på grunnlag av opplysninger fra lokalkjente personer, eldre litteraturbeskrivelser, samt erfaringer fra registreringsarbeidet i Oslovassdragene.

Innledning.

Elvemuslingen har sin naturlige utbredelse i kystnære områder i Norge. På grunn av overbeskatning, forsuring, forurensninger, reguleringer og andre tekniske inngrep i vassdrag er arten etter hvert blitt sjelden mange steder. I flere land i Europa er den delvis eller helt borte. Arten er tatt med i Bernkonvensjonen der den er karakterisert som truet. Elvemuslingen er fredet mot fangst i lov om laksefisk og innlandsfisk av 15. mai 1992. Arten er en viktig indikatorart for vannkvalitet og sunnhetstilstanden i et vassdrag. Dagens kunnskap om utbredelse og bestandsstatus er mangelfull både i Akershus og andre steder i landet. Elvemuslingen kan bli svært gammel opp til 150 år er kjent. Vanlig alder for voksne muslinger er 60–90 år. (10–15 cm). Alderen kan avleses som vekstringer i skallet for ikke kjønnsmodne muslinger mindre enn 50–60 mm.

RESULTATER.

Sandviksvassdraget, Bærum kommune.

Sandvikselva og Lomma er tidligere kjent som elvemuslinglokaliteter. (Yngve Andersen Bærum kommune, pers. med., samt gammelt funn i 1885 i Sandvikselva ved Vøyen, C.A. Høyer, Zoologisk Museum i Oslo.) Begge elvene ble undersøkt med vannkikkert på gunstige lokaliteter på lav vannføring. Det ble kun funnet et tomt skall i Lomma ved Haug i Lommedalen 22.08.96. Skallet hadde en lengde på 10,2 cm. Skallet var betydelig forvitret og var antagelig flere år gammelt. I denne delen av Lomma er partier av elvebunnen tilslammet av partikler fra jordbruket og kan karakteriseres som svakt forurenset.

Askervassdraget, Asker kommune.

Askerelva er tidligere kjent som muslinglokalitet. I en naturvitenskapelig fagrapport (Askerelvprosjektet, Norsk Hydrologisk Kommite 1981) står det at elva inntil for få år siden (1970-tallet) var rik på elveperlemusling. Fra gammelt av er det omtalt funn ved Askerbro, C.A. Høyer, Zoologisk Museum i Oslo årstall ukjent. Per A. Selbekk fra Heggedal har i de senere år funnet muslinger i Semsvannet, trolig andemusling, *Anodonta anatinae*. Askerelva med sidevassdrag ble undersøkt 22.08.96 uten at elvemusling ble funnet. Jeg fant derimot 20 andemusling 50–100 meter nedstrøms Semsvannet. Normalt finnes andemusling på stille vann og elvemusling på rennende vann. Artene ser relativt like ut og kan lett forveksles, særlig hvis de bare observeres fra land.

Hurdalsvassdraget, Hurdal kommune.

Både Hurdalselva og Gjødingelva med gode bunnforhold og vannkvalitet for elvemusling ble undersøkt på gunstig vannføring sommeren 1996. Lokalitetene ble i første rekke valgt ut fordi de er relativt lite påvirket av jordbruksforurensning og tilslamming. Det ble ikke funnet elvemusling sommeren 1996. Det foreligger ikke litteratur eller opplysninger fra lokalkjente som viser om arten har forekommet tidligere.

Vassdrag i Ski kommune.

Kvembekken ved Rullestadtjern (naturreservat) og Fosstjernet ved Langhus er tidligere omtalt som mulige lokaliteter med elvemusling. (Andersen 1995). Lokalitetene ble undersøkt på gunstig vannføring uten å finne muslinger sommeren 1996.

Konklusjon.

Det ble ikke funnet levende elvemusling i Akershusvassdrag i 1996. Det er betenkelig da elvemusling ble omtalt som vanlig, inkludert noen av de undersøkte Akershusvassdrag på 1970-tallet. Årsaker til den negative utviklingen kan være flere. I Akershus er trolig forurensninger og tekniske inngrep de viktigste årsakene. Undersøkelser i Oslo kommune har vist at elvemusling forekommer i Maridalsvassdraget og Sørkedalselva. I Maridalsvassdraget (Skarselva, Movannsbekken og Dausjøelva) er bestanden liten og den bærer preg av forgubbing med stort sett bare eldre individer. Bestanden i Sørkedalselva er god og vi har funnet individer ned mot 20 mm. Alderen er da rundt 6–8 år. Ellers er det på Østlandet påvist bestander i blant annet Hoenselva og Simoa i Drammensvassdraget og i Numedalslågen. Jeg hadde derfor stor tro på å finne elvemuslinglokaliteter også i Akershus. Det ble bare satt av tre dager til registreringen i 1996. Registreringsarbeidet er tidkrevende og det er få vassdrag du får undersøkt grundig (bare stikkprøver) på tre dager. Da mange aktuelle lokaliteter gjenstår å undersøke, kan det selvsagt ikke konkluderes med at arten ikke finnes i livskraftige bestander i Akershus i dag. Tendensen er imidlertid negativ.

Oppfølging.

Jeg har etter at feltsesongen ble avsluttet i fjor fått høre om flere funn av levende elvemusling i Akershus i de siste årene. I utløpsbekken fra Tunnsjøen i Aurskog/Høland ble det funnet et eller flere individer sommeren 1995. (Niels Sverdrup-Thygeson pers. med.) I Kampåa i Nes ble det funnet et individ sommeren 1996. (Geir Sjøli pers. med.) I følge en liste over eldre elvemuslinglokaliteter i Norge som jeg har fått av Dag Dolmen, Universitetet i Trondheim, ajourført 1996, er følgende vassdrag i Akershus ført opp: Leiravassdraget i Nannestad og Risavassdraget med Hersjøen i Ullensaker. I Ullensaker er også Nordbytjern og Jøgottjern ført opp. Dette er lokaliteter som kunne undersøkes nærmere i 1997. I Lomma i Bærum kommune hvor jeg fant et dødt skall, ville det være interessant å undersøke de øvre deler av vassdraget som er lite påvirket.

Litteratur\referanser

Andersen, A. 1995: Biologisk mangfold i og langs vassdrag i Follo. Rapport fra Folloprosjektet.

Dolmen, D. 1996: Funn av elvemusling, *Margaritifera margaritifera* i Norge. Upublisert notat som bygger på opplysninger fra Fylkesmennene, kommunene, innlandsfiskenemder, museumsmateriale fra Oslo og Trondheim, radioprogram opprop høsten 1995, samt opplysninger fra lokalkjente personer og aviser.

Enerud, J. og Sandaas, K. 1995: Registrering av ørret og elveperlemusling i Skarselva, Maridalsvassdraget, Oslo kommune, september 1994. Rapport nr. 5-1995. Oslo kommune, Etat for miljørettet helsevern og næringsmiddeltilsyn.

Larsen, B.M. 1995: Elveperlemusling, *Margaritifera margaritifera*. Tilleggsutredning Rv. 7 Sokna-Ørgenvika i Buskerud. Oppdragsmelding 358 fra NINA-NIKU

Sandaas, K. og Enerud, J. 1996: Elvemusling, *Margaritifera margaritifera* Movannsbekken, Oslo kommune i 1995. Utbredelse og bestandsstatus. Rapport nr. 13-1996. Oslo kommune, Etat for miljørettet helsevern og næringsmiddeltilsyn.

Sandaas, K. og Enerud, J. 1996: Elvemusling, *Margaritifera margaritifera* i Akerselva. Undersøkelse av mulig forekomst i forbindelse med bygging av ny dam. Rapport nr. 17-1996. Oslo kommune, Etat for miljørettet helsevern og næringsmiddeltilsyn.

Sandaas, K. og Enerud, J. 1996: Elvemusling, *Margaritifera margaritifera* i Skarselva, Oslo kommune i 1994. Utbredelse og bestandsstatus. Rapport nr. 21-1996. Oslo kommune, Etat for miljørettet helsevern og næringsmiddeltilsyn.

Sandaas, K. og Enerud, J. 1996: Elvemusling, *Margaritifera margaritifera* i Sørkedalselva, Oslo kommune i 1995. Status og utbredelse. Rapport nr. 32-1996. Oslo kommune, Etat for miljørettet helsevern og næringsmiddeltilsyn.

Sandaas, K. 1996: Rapport fra studietur og feltarbeide i Sverige, Vasternorrlands lan. Inventering av elvemusling, *Margaritifera margaritifera* i 1995. Oslo kommune, Etat for miljørettet helsevern og næringsmiddeltilsyn.

Larsen, B. M., Eken, M. og Tysse, Å. 1995: Elvemusling, *Margaritifera margaritifera*, i Simoa, Buskerud. Utbredelse og bestandsstatus. Oppdragsmelding 380 fra NINA-NIKU.

Kontaktpersoner.

Kjell Sandaas, Oslo kommune

Espen Koksvik, Asker kommune

Yngve Andersen, Bærum kommune

Niels Sverdrup-Thygeson, Aurskog/Høland kommune

Dag Dolmen, Universitetet i Trondheim

Geir Sjøli, Nes kommune

Jan Brede Falkevik, Nesodden kommune